

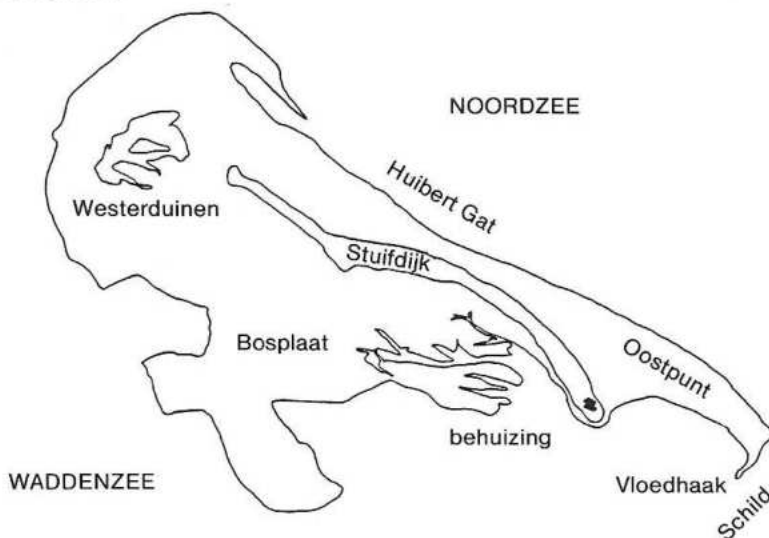
Rottumerplaat

Natuurreservaat of werkgelegenheidsproject voor Rijkswaterstaat?

door I.D. de Bruyn

Rottumerplaat is een in de oostelijke Waddenzee gelegen eiland-paradijsje voor zo'n 25 soorten broedvogels, 125 verschillende soorten trekvogels en ca. 100 zeehonden. Het eiland is niet toegankelijk voor publiek sinds het 6 jaar terug werd aangewezen als Staatsnatuurmonument. Ook enkele geulen rond het eiland zijn voor publiek gesloten. Sindsdien probeert het Staatsbosbeheer ervoor te zorgen dat deze regel wordt nageleefd.

In de zomermaanden van 1986 en 1987 heb ik als vogelwachter op Rottumerplaat helaas redenen te over gehad om de "gegarandeerde" rust op dit eiland ernstig in twijfel te trekken. Met overvloedige recreatie had deze twijfel niets van doen; deze is gemakkelijk te overzien en in goede banen te leiden. Nee, het waren de ambtenaren van Rijkswaterstaat die naar eigen willekeur de rust van broed- en trekvogels en die van zeehonden verstoorden en daarmee herhaaldelijk de Natuurbeschermingswet overtraden.

Geschiedenis

In de 40-er, 50-er jaren bestond het idee om de hele Waddenzee in te polderen; de eilanden zouden dan een nieuwe kust gaan vormen. In dat idee paste het plan om de zandplaat, die Rottumerplaat toen nog was, te laten uitgroeien tot een langgerekt eiland dat uiteindelijk aan Rottumeroog zou komen vast te liggen. In 1953 begon Rijkswaterstaat met het opwerpen van een stuifdijk en vanaf die tijd groeide die dijk met behulp van zand, wind en rijshoutschermen aan tot wat hij nu is: 3 tot 8 meter hoog en 4 kilometer lang.

In die jaren ontwikkelde Rottumerplaat zich gaandeweg tot een zeer waardevol broed- en trekgebied voor vogels en tot een belangrijk rust- en werpgebied voor zee-

honden. Mede hierdoor en door de financiële onhaalbaarheid is van de inpoldering afgezien. Rijkswaterstaat bleef het eiland beheren ten behoeve van de kustbescherming; de dijk van Groningen was toen nog niet op Deltahoogte en een eiland voor de kust was handig om de Noordzeedeining op te vangen.

Staatsnatuurmonument

In mei 1981 werd Rottumerplaat officieel aangewezen als Staatsnatuurmonument krachtens de Natuurbeschermingswet; er werd gekozen voor een beleid met zo min mogelijk ingrijpen in de natuurlijke ontwikkeling van het eiland. Krachtens de bepalingen van deze wet is het verboden een Staatsnatuurmonument te verontreinigen, dieren te verontrusten, te vangen of te doden en, meer in het algemeen, schade aan de natuur toe te brengen.

In de jaren voor de aanwijzing was er al weekendbewaking, maar sinds 1981 heeft het Staatsbosbeheer gedurende het broed- en trekseizoen en in het werpseizoen van de zeehonden permanente bewaking ingesteld. Twee vaste vogelwachters verblijven op het eiland van begin mei tot half augustus. De taak van deze mensen is het waarborgen van de rust voor de broedvogels, de vele tienduizenden trekvogels en de zonnende, werpende en zogende zeehonden. Eventuele rustverstoorders worden door hen gewaarschuwd en voorgelicht over de noodzaak van rust of, zoals bij te laag overkomende vliegtuigen, genoteerd en doorgegeven aan het betreffende vliegveld. Het belangrijkste is echter de preventieve functie die de aanwezigheid van vogelwachters heeft: men weet dat het eiland wordt bewaakt en komt dus niet aan wal.

Naast bewaking is ook de inventarisatie van broedvogels, trekvogels en vegetatie de taak van de vogelwachters, evenals de opvang van "huliers" (jonge, door de moeder verlaten zeehonden).

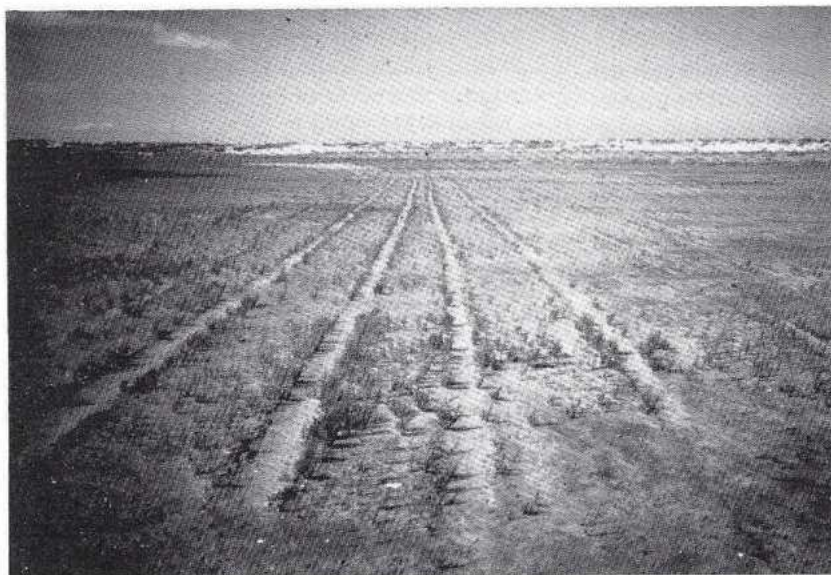
Ontwikkeling

Aan de wadkant van de stuifdijk ontstond in de loop der jaren een steeds gevarieerdere kweldervegetatie met planten als Zilte Schijnspurrie, Schorrekruid, Zeeweegbree en Engels Slijkgras. Er kwamen steeds meer broedvogels: naast Zilvermeeuwen, Kleine Mantelmeeuwen, Kokmeeuwen en Stormmeeuwen ook Visdieven, Noordse

Sterns, Grote Sterns en Dwergsterns. Tussen de vegetatie op de dijk, de kwelder en de spontaan gevormde Westerduintjes broeden al snel verschillende soorten eenden, vooral Eidereenden en Bergeenden maar ook Wilde Eenden en Zomertalingen. Van de steltlopers vestigden zich de Scholekster, de Tureluur, de Bontbekplevier en de Strandplevier, van de zangers de Spreeuw, de Ekster, de Witte Kwikstaart, de Veldleeuwerik, de Graspieper, de Boerenzwaluw, de Tjiftjaf, de Kneu en de Grasmus. Af en toe broedt er een Houtduif en bij de gratie van de aanwezigheid van konijnen broeden er ook Holenduiven.

Het voedselrijke slib in de prielen lokt in het trekseizoen vele tienduizenden steltlopers, het kweldergras honderden Rotganzen.

Rijsporen in pioniervegetatie van Zeekraal (naar dia).

Kolonies en rustverstoring

Er zijn twee kleine Dwergsternkolonies op het Noordstrand; de 30 broedparen vormen ca. 10% van de totale Nederlandse broedpopulatie (Teixeira, 1979). De vogels zijn zeer gevoelig voor verstoringen: als ze zich pas ergens hebben gevestigd is er heel weinig voor nodig om ze de eieren te doen verlaten om het elders opnieuw te proberen.

Er zijn twee gemengde kolonies van Visdieven en Noordse Sterns. De 300 broedparen van de Noordse Stern vormen eveneens een tiende deel van de populatie in Nederland (mond med. J. Rooth, R.I.N.). Visdieven zijn er veel meer in ons land, zij het in een jaarlijks slinkend aantal.

Beide kolonies zijn gevestigd aan de rand van grote Zilvermeeuwkolonies. Wanneer iemand zich in zo'n kolonie begeeft maken rovende Zilvermeeuwen handig gebruik van de verwarring onder de sternouders. In een sierlijke vlucht slaan ze soms 2 of 3 sternpulli achterover. Bij een niet verstoorde sternkolonie is het verdedigingssysteem zo efficiënt dat de Zilvermeeuwen aan derge-

lijke aanslagen slechts zelden toekomen.

Voor Scholekster, Tureluur, Bontbek- en Strandplevier geldt gedeeltelijk hetzelfde verhaal. Voor deze vogels komt er nog bij dat ze, om niet te laten merken waar hun nest zich bevindt, na verstoring lang wachten voor ze weer naar het nest terugkeren en op de eieren gaan zitten. Zeker met regenachtig weer kan onderkoeling het gevolg hiervan zijn.

Voor Eidereenden is het verhaal weer een beetje anders. Er hebben in 1987 ca. 230 Eiders op Rottumerplaat gebroed, verspreid tussen de Zilvermeeuwen in de Westerduintjes. Normaliter dekken de broedende vrouwtjes hun nest zorgvuldig af met dons en dor gras alvorens te gaan poedelen of voedselzoeken om te voorkomen dat het legsel wordt opgemerkt en opgegeten. Als de Eidervrouwtjes echter worden opgeschrikt vliegen ze eensklaps van het nest en keren pas na lange tijd weer terug. De kans is groot dat het legsel in de tussentijd (soms uren) teveel afkoelt of wordt uitgehaald (uit Deens onderzoek is gebleken dat in een gemengde Zilver-Eiderkolonie 5% van de Eidernesten wordt leeggeroofd door Zilvermeeuwen als de kolonie door mensen met rust wordt gelaten; door menselijke verstoringen kan de predatie oplopen tot 20%; zie Goldbach & Hansen, 1980).

Om verschillende redenen is het verstoren van deze broedvogels met regenachtig weer vele malen nadeliger dan met droog weer. Allereerst koelt het legsel sneller af. Daarnaast hebben de Zilvermeeuwen met slecht weer geen zin om hun voedsel verder weg te zoeken dan nodig is en daar komt bij dat het verdedigingssysteem van bijv. Sterns met minder weer toch al op losse schroeven staat. Het vangen van visjes kost dan meer tijd; er zijn dus minder sterns in de kolonie over om meer meeuwen op een afstand te houden. Op sommige dagen kan een rovende Zilvermeeuw na een menselijke verstoring daardoor wel 5 sternpulli in een uur pakken.

Trekvogels en rustverstoring

Vooraf tijdens de najaarstrek foerageren met laag water tientallen Goudplevieren, Regenwulpen en Tureluurs, honderden Steenlopers, Drieteenstrandlopers, Zilverplevieren, Groenpootruiters en Rotganzen, duizenden Wulpen, Rosse Grutto's, Scholeksters en Kanoetstrandlopers en tienduizenden Bonte Strandlopers op het drooggevalen wad. Met vloed stromen die vlakten langzaam weer onder waarop de vogels zich op de droogblijvende delen concentreren; de zogenaamde hoogwater-vluchtplaatsen. Rottumerplaat is zo'n vluchtplaats en herbergt tijdens hoog water lange rijen dicht op elkaar zittende vogels, allemaal met de kop in de wind. Het is in

die periode lastig om een voet te verzetten zonder een vogel op te jagen en héél gemakkelijk om in één klap 40.000 vogels op de wieken te helpen.

Zeehonden en rustverstoring

Rottumerplaat heeft, als meer eilanden in de Waddenzee, een zogenaamde vloedhaak aan de oostpunt. Dit is een zandbank die zowel met laag als met hoog water droog blijft. Er stroomt een diepe geul langs, het Schild, die de bank een nog gunstiger plek doet zijn voor zeehonden om er te rusten, te zonnen, te verharren, te werpen en te zogen. Bij onraad kunnen ze immers snel het diepe water inschuiven. Op de vloedhaak van Rottumerplaat bevindt zich in de maanden juli en augustus ruim 12% van de totale Nederlandse populatie.

Bij plotselinge verstoringen is het gevaar aanwezig dat moeders hun jongen in de vlucht kwijtraken waardoor de zogenaamde "huilers" achterblijven. Het verlaten jong probeert door kermende geluiden voort te brengen zijn moeder terug te krijgen, maar in de praktijk blijken moeder en jong elkaar vaak niet meer terug te vinden. Zo'n jong vermagert dan snel omdat het de vetrijke melk moet ontberen. Na een dag of drie te hebben rondgezworven zijn de reserves zover geslonken dat het jong ergens aan land spoelt, zich laat pakken door mensen of sterft. Zo'n 20% van de pasgeborenen staat dit lot jaarlijks te wachten (mond. med. Albert Moesker, Zeehondencreche Pieterburen).

Rijkswaterstaat

Ondanks de hoge natuurwaarden, de gevoeligheid voor verstoring en de bepalingen van de Natuurbeschermingswet vinden er nog veel schadelijke handelingen op Rottumerplaat plaats. Verantwoordelijk voor deze overbodige verstoringen is de ploeg mensen van Rijkswaterstaat die er nu nog werkzaam is en die het niet zo nauw neemt met de unieke waarden van het gebied en de NB-wet. Het is dit jaar bijv. herhaalde malen voorgekomen dat er bij het strandjutten met een Landrover dwars door de Dwergsternkolonie is gereden en vele malen er vlak langs. Met shovels en Landrovers is er gedurende enkele maanden gemiddeld 10 keer per dag (!!!) dwars door een kolonie van Noordse Sterns en Visdieven gereden. Van geen van deze soorten hebben we dan ook vliegvlugge jongen kunnen constateren, terwijl er eerdere jaren,

bij minder langdurig verblijf van Rijkswaterstaat, wel broedsukses was. Met hoog water werd er door de kwelder gereden of gelopen om te gaan vissen waardoor tienduizenden trekvogels van hun hoogwatervluchtplaats werden verjaagd.

Landrovers en een shovel van 10 ton laten talloze sporen na, dwars door kwetsbare pioniervegetaties met bijvoorbeeld Zee-kraal. De sporen blijven jaren zichtbaar omdat de vegetatie er niet gedijt of omdat de sporen vollopen met zeewater. In het zomerseizoen van 1987 zijn meer hektaren Biestarwegras kapotgereden dan er aren Helm zijn geplant!

Jaarlijks worden emmers vol Zilvermeeuw-eieren geoogst. Het hele eiland wordt daartoe afgestroopt en vele andere broedvogels vluchten dan van hun nesten. De mensen van Rijkswaterstaat hebben er ook helemaal geen moeite mee om twee keer per week aan te leggen op de vloedhaak, waarbij tientallen tot meer dan honderd zeehonden het water in worden gejaagd, terwijl er 1 km verder een aanlegsteiger ligt (toeristen dienen op 1.500 m afstand te blijven van groepen zeehonden). Door deze achtereisheid is tenminste eenmaal de moeder van een pasgeboren jong verjaagd; dit jong zit nu in de zeehondencreche in Pieterburen. Bovendien hebben er door de drukte van dit jaar minder zeehonden permanent op de vloedhaak gelegen dan vorig jaar toen mensen van Rijkswaterstaat grotendeels op Rottumeroog bezig waren.

Per week worden 4 à 5 zakken huisvuil geproduceerd, die gemakshalve op het strand worden ingegraven; boterkuipjes liggen nu overal verspreid. In oktober, als de najaarstrek nog in volle gang is, begint de jacht op konijnen op de dijk en in de kwelder.

Als je deze activiteiten gadeslaat ga je je onwillekeurig afvragen wat dit alles met kustbescherming te maken heeft. De stuifdijk is af, het eiland is al jaren sponstaag groeiende en de dijk van Groningen is inmiddels op Deltahoogte.

Hoe goed werk Rijkswaterstaat in het verleden ook heeft verricht, is hun huidige aanwezigheid op Rottumerplaat naast schadelijk en bedreigend, eigenlijk ook niet gewoon overbodig?

Deirdre de Bruyn was, samen met Otto Koedijk, in de zomermaanden van 1986 en 1987 vogelwachter op Rottumerplaat voor het Staatsbosbeheer.

Literatuur

- GOLDBACH, R. & K. HANSEN, 1980. De Zilvermeeuw. Kosmos, Amsterdam/Antwerpen.
- REIJNDERS, P.J.H., 1985. Waarom onze zeehondenpopulatie 1984 toch heeft gehaald. Waddenbulletin 20 (2): 79-81.
- TEIXEIRA, R.M., 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, 's-Graveland.

Behuizing op Rottumerplaat
(tekening: B. Jongeling)

